

KERKBLAD

Jaargang 28 - nummer 18
vrijdag 15 oktober 2021
editie Leeuwarden

G eandewei

Protestantse
Kerk

Buiten het vuur dooft een kooltje snel

Kostbaar aardewerk
in de kerk van Makkum

Geloofsgetuige
Jacques-Bénigne Bossuet

Dante Alighieri

Column René Romijn

.....maar het went nooit

Onverwacht kwam ik hem tegen in het centrum van Drachten. Wij waren elkaar al jaren uit het oog verloren. Zo gaat dat soms, ook wel met goede kennissen. Maar ik schrok toen in hem zag. Hij zat in een elektrisch aangedreven rolstoel en vertelde dat hij daar ook nooit (meer) uitkwam. Geen macht meer over zijn benen. Zijn thuis was nu een verzorgingshuis. Grote blauwe plekken op zijn handen en armen: bloedverdunners. Geheel in de verzorging en even oud als ik. Bijna schaamde ik mij voor mijn mobiliteit. Maar zag ook concreet voor mij hoe broos die eigenlijk is.

Wij spraken wat over nu en vroeger. Toen startte hij zijn rolstoel weer en reed weg. Afspraken voor hernieuwd contact hebben wij niet gemaakt. Waarom eigenlijk niet? Omdat je allebei zeker weet dat je toch nooit vrienden zult worden? Daarvoor zijn de verschillen tussen ons te groot.

Toch moest ik moeite doen om mijn schuldgevoel uit te zetten (dat staat bij mij heel gauw aan, eigenlijk al sinds mijn christelijke opvoeding). Een contact aangaan is niet altijd makkelijk, maar wat is het vaak moeilijk om een contact netjes te verbreken! Voor mij geldt dan: het is heel gewoon maar het went nooit.

In mijn opleiding sprak men in dit verband wel over het 'Jezus-syndroom': altijd vriendelijk willen zijn voor iedereen, altijd behulpzaam zijn, altijd open staan voor contact, altijd aandacht aan iedereen willen geven. Zo was Jezus immers ook? Misschien. Maar ik ben Jezus niet. Overigens kon hij ook fel uit de hoek komen, zelfs tegen zijn eigen moeder. Geleden heeft hij wel maar lijdzaam was hij niet. Een groot hart had hij zeker, maar hij was de mensen ook wel eens zat en zocht dan de eenzaamheid op. Dus ik, als gewoon mannetje, moet mijn tekortkomingen zeker maar accepteren. Dat is even wennen en gewoon wordt het nooit.

*René Romijn uit Drachten
is gepensioneerd docent godsdienst*

Meditatie Gebroken Aardewerk

'Bam! Rinkeldekinkel!' Een harde klap. De kerkgangers zitten rechtop in hun stoel. Het is toch niet waar? Ook de mensen die meeluisteren via de kerktelefoon krijgen bijna een hartstilstand. Het geluid van brekend aardewerk gaat door merg en been. Dit kan niet anders betekenen dan dat er tijdens de eredienst iets waardevols en kostbaars is stuk gegaan.

door ds. Jeroen van Olffen

En als dat midden in de kerk gebeurt – tijdens de eredienst – in de Van Doniakerk... We houden ons hart vast.

De Van Doniakerk is een bijzonder gebouw. Het is nooit een Katholieke kerk geweest. De kerk heeft een toren en een kooreind. In het kooreind zit de ingang. Hij bevindt zich aan de straatzijde van het dorp Makkum. Via de kerkeburen komen de kerkgangers bij de kerk. De kansel hangt aan de zuidelijke zijmuur. Een prachtige oude kansel met bijzonder houtsnijwerk. Als ik mij niet vergis waken twee duiveltjes bij de voet van de kansel voor een te lange preek. Het gezegde is – zo vertelde de toenmalige koster Jetze de Witte mij – dat wanneer je langer preekt dan een uur, de duivel binnen komt.

De ergernis voor te lange preken hoort wel enigszins bij de mensen in Makkum. Het vissersdorp wacht ook niet met vissen. Als er vis is, moet je het vangen. Dan hoeven we de netten niet ook nog eens aan de andere kant uit te zetten. Een goede preker is als een visser die in één keer zijn net uitwerpt en de gemeente vangt met het troostrijke en bemoedigende Woord van God.

Avondmaalstel

Maar wat is er zojuist kapot gegaan in de kerk? De dominee staat op de kansel. Liet hij iets naar beneden vallen?

Het kan niets anders zijn dan de zeer kostbare kan of de uiterst waardevolle schaal. In bijna alle kerken is het avondmaalstel gemaakt van tin of zelfs van zilver. Deze attributen zijn ooit geschonken door de notabelen van weeer. Sommige kerken beschikken over eeuwenoud tafelzilver.

In de kerk te Makkum echter zijn de kan, de schaal en twee drinkbekers van porselein. Ze zijn beschilderd met het bekende en beroemde Makkummer blauw. Het setje is eeuwenoud. Ooit zijn kosten noch moeite gespaard door de mensen die werkten bij de Koninklijke Tichelaar om de schenkan, de drinkbekers en de schaal voor het te breken brood te vervaardigen.

Historisch erfgoed. Kostbaar, bijzonder en uniek. Het wordt voorafgaande aan elke eredienst door de koster uit een kluis gehaald en op de tafel gezet. Deze tafel staat in het litur-

gisch centrum van de kerk. Is de schenkan per ongeluk omgestoten? Of heeft iemand de schaal laten vallen?

De dominee is net begonnen met de preek. Hij vertelt hoe kostbaar wij zijn in de ogen van God. Wij zijn als kostbaar vaatwerk. Maar nu ligt alles in gruzelementen. Er moet iets verschrikkelijks zijn gebeurd.

Ongelooft

De voorganger ziet de schrik op de gezichten van de mensen. Al ben je misschien nog zo goed verzekerd, soms is iets onvervangbaar. Dit bijzonder mooie aardewerk, zuiver en verfijnd beschilderd... Nee!

De mensen kijken vol ongelooft om zich heen, maar dan zien ze het. Gelukkig staat het avondmaalstel er nog. De kan staat rechtop, en de schaal en ook twee bekertjes van Makkummer aardewerk. In de bekertjes heeft de koster wit zand gedaan. De kerkgangers weten dit niet. Je kunt het niet zien. Maar daarmee zijn de gevulde bekertjes verzwaaard. Zo is de kans kleiner dat ze omvallen wanneer iemand tegen de tafel stoot.

Maar op de grond liggen wel scherven. Het zijn de scherven van een bord afkomstig uit een kringloopwinkel...

God maakt ons heel

De dominee vertelt dat we zijn als dit kapotte bord. Zó kostbaar als we zijn in Gods ogen, we zijn ook beschadigd. Ons leven ligt in stukken. Dat is zonde. Maar God maakt ons héél. Wanneer wij ons door Hem laten oprapen zal Hij alles weer samenvoegen tot één geheel. We zullen mooier zijn dan we ooit geweest zijn. We zullen worden zoals we bedoeld zijn. Gelukkig is het kostbare stel voor de viering van het Heilig Avondmaal niet stuk gevallen. Maar om u verder gerust te stellen: het origineel staat in het museum. Sinds vele jaren staat er in de Van Doniakerk een kopie.

Ook deze kopie is heel erg kostbaar. Maar niet eeuwenoud. Gelukkig maar. Makkum en aardewerk en de viering van het Heilig Avondmaal in deze kerk horen bij elkaar.

*Ds Jeroen van Olffen uit Menaam
was predikant in Makkum van 2006 tot 2015*

Leesrooster

Week 42, 17 t/m 23 oktober

zondag	Marcus 10:32-45
maandag	Marcus 10:46-52
dinsdag	Efeziërs 5:21-33
woensdag	Efeziërs 6:1-9
donderdag	Efeziërs 6:10-17
vrijdag	Efeziërs 6:18-24
zaterdag	Jesaja 30:1-11

Week 43, 24 t/m 30 oktober

zondag	Jesaja 30:12-22
maandag	Jesaja 30:23-33
dinsdag	Jesaja 31:1-9
woensdag	Jesaja 32:1-8
donderdag	Johannes 9:1-12
vrijdag	Johannes 9:13-23
zaterdag	Johannes 9:24-34

De balans opmaken na corona Kooltje

Nu de coronastorm wat is geluwd, de maatregelen worden versoepeld en zelfs de anderhalve meter van de baan is, kan voorzichtig de balans worden opgemaakt. Welke schade is geleden? Wat zijn de gevolgen van de pandemie op de lange termijn? En zijn er, naast eventuele schade, ook goede gevolgen op te merken?

door Jolanda Tuma

Wat mij, betrokken bij meerdere kerkgemeenten, als eerste in het oog springt is de ruimte in de kerken op zondagmorgen. Hoewel de kerken ook vóór corona bijna nooit vol waren, mis ik nu veel mensen die voorheen trouwe bezoekers waren. In gesprekken bij mensen thuis hoor ik hoe de uitzendingen vanuit de eigen kerk of via andere kanalen eigenlijk wel prima bevallen. En dat men nog veel meer heeft ontdekt op internet en televisie. Dat behalve van de kerkdienst ook zo wordt genoten van programma's zoals *Nederland zingt* en *De Verwondering*, een programma waarin Annemiek Schrijver een gesprek voert met een bijzonder persoon. Ook hoor ik mensen vertellen over de afstand die is ontstaan in de afgelopen anderhalf jaar. Dat ze zich gerealiseerd hebben dat ze de kerk eigenlijk helemaal niet missen. Dat zelfs even is overwogen om het lidmaatschap op te zeggen.

Stroomversnelling

De corona-pandemie heeft misschien wel zichtbaar gemaakt wat al langere tijd sluimerde, en in een stroomversnelling gezet was. De kerk, zo lang vanzelfsprekend in het leven van velen, blijkt niet te worden gemist als die er (even) niet meer is. Maar het verlangen om te worden gevoed door inspirerende gesprekken en mooie muziek, dát neemt een hoge vlucht. Je zou kunnen zeggen dat corona schade heeft toegebracht aan het bezoekersaantal van de kerkdiensten. Maar ook dat er goede gevolgen zijn, zoals het verlangen dat is gewekt door bijvoorbeeld *De Verwondering* en goede muziek.

Wat mij beweegt om in de kerken te blijven is nu juist die verwondering en de mooie muziek die iets van die verwondering, dat vermoeden, tevoorschijn tovert. De poëtische taal die wordt gesproken, de zegen die elke zondag wordt meegegeven, de nieuwe week in. De ontmoeting met prachtige mensen en het samen op weg zijn door het leven. In de kerk wordt een andere taal gesproken, waar iets tevoorschijn komt dat niet kan worden bewezen, net zoals in die mooie gesprekken in *De Verwondering* of *Het Vermoeden*. Mystiek en spiritualiteit, stilte. En precies dat is ontbeerlijk in een mensenleven.

Meenemen

En ik vraag me af, kunnen we iets leren van de pandemie? Kunnen we iets van die goede gevolgen meenemen in onze eigen kerkgemeenschappen? Er even niet van uitgaan dat de kerkenraad alles wel draaiende zal houden, maar je eigen inspiratie inbrengen en meenemen en daar elkaar mee voeden. Het volgende verhaaltje van Paulo Coelho vertelde ik ooit eens in de kerk. Nu, na corona, moet ik er vaak aan denken.

Het kooltje dat buiten het haardvuur lag

Juan ging iedere zondag naar de mis. Maar toen hij in de gaten kreeg dat de pastoor altijd hetzelfde zei, ging hij niet meer.

Twee maanden later, op een koude winteravond, kwam de pastoor bij hem langs. Hij zal me wel over willen halen om weer naar de mis te komen, dacht Juan bij zichzelf. Hij vond dat hij natuurlijk niet kon zeggen wat de ware reden van zijn verzuim was: dat die preken altijd hetzelfde waren. Hij moest een smoes zien te verzinnen, en al piekerend zette hij twee stoelen voor de haard, en begon over het weer.

De pastoor zei niets. Juan, die een tijdlang vruchteloos een gesprek op gang probeerde te brengen, hield ten slotte ook maar zijn mond. De twee bleven zwijgend naar het vuur zitten staren, bijna een half uur lang.

Toen stond de pastoor op, en met een stuk hout dat nog geen vlam had gevat, wipte hij een gloeiend kooltje uit het vuur. Omdat het kooltje onvoldoende hitte om zich heen had, begon het te doven. Juan gooide het gauw terug in de haard. 'Een goeie avond nog,' zei de pastoor en hij stond op om weg te gaan. 'U ook, en heel erg bedankt,' antwoordde Juan, 'een kooltje dat niet in het vuur ligt, zal snel doven, hoe mooi het ook gloeit, En een mens zonder zijn naasten om zich heen zal zijn warmte en vuur verliezen, hoe intelligent hij ook mag zijn. Zondag zit ik weer in de kerk.'

Geloofsgetuige

Jacques-Bénigne Bossuet

'Macht lijkt op een koppige wijn die ook de soberste mensen naar het hoofd stijgt'

* 27 september 1627, Dijon
† 12 april 1704, Parijs

Je zult maar voor een koning moeten preken die volgens jouw eigen theologie een goddelijk recht heeft om aan de top te staan van de piramide van aardse macht. Bossuet was een hoogopgeleide priester die hofprediker werd van Lodewijk XIV van Frankrijk. Zijn theologische steun voor de absolute macht van de 'Zonnekoning' werd beloond met de zetel van het bisdom Meaux. Wiens brood men eet diens woord men spreekt?

Helemaal een slippendrager was hij toch niet. Bossuet verstond zijn verantwoordelijkheid om de koning aan te spreken op diens verantwoordelijkheid tegenover de Allerhoogste Soeverein. *Over ambitie* is een preek waarin dat subtiel gebeurt. Bossuet schotelte daarin het hof een citaat van kerkvader Augustinus voor: 'geluk is niet alleen kunnen wat je wilt, maar ook willen wat je moet.' En dan is er nogal wat beheersing van je eigen wil nodig. Maar voor zulke zelfbeheersing bestaat er geen groter obstakel dan het hebben van gezag over anderen. Je zult maar veel macht toevertrouwd gekregen hebben! En hoe kan het genot van eerbetoan en aanzien met een mens aan de haal gaan! Nee, zweer alle ambitie maar liever af. Maak verantwoord gebruik van de machtsmiddelen die God ons toevertrouwt. Besef dat de fortuin grillig is en dat eens de dag komt dat alles moet worden ingeleverd. En laat ieder in zijn positie (tot ver in de negentiende eeuw spreken predikers alleen de mannen aan) daarom maar een onbeperkte naastenliefde aan de dag leggen.

Er kwam veel volk op deze prediker af. Van de kritische filosoof Voltaire kreeg Bossuet de bijnaam 'de arend van Meaux'. Hij had Lodewijk XIV in de ogen durven te kijken tijdens een preek over de heersende immoraliteit. En de lengte van de preken was dus geen probleem. Volgens paus Franciscus is een preek van tien, hooguit vijftien minuten lang genoeg, maar in de achttiende eeuw werd meer gelet op literaire kwaliteit. Die leverde Bossuet een lidmaatschap op van de Académie française. Zijn lijkredes werden als literair werk uitgegeven.

Minder fraai is dat Bossuet een kritisch boek over de protestanten schreef in de tijd waarin Lodewijk XIV het Edict van Nantes ophief, dat aan protestanten godsdienstvrijheid had geboden. En zijn correspondentie met de Duitse filosoof Leibniz over een hereniging met protestanten liep op niets uit.

Maar laat geen protestant dus zeggen dat rooms-katholieken niet kunnen preken!

Harmen Jansen

Byldspraak - Willem Wilstra

Stoarmseizoenen

By seelju en waarprofeten begjint it stoarmseizoen yn 'e moanne oktober.
No fernimme se dêr yn de bosken fan Beetstersweach minder fan
as op 'e romte by Holwert.

Yn ús ferkeringstiid wurke myn ferloofde op 'e Sweach
yn in boekhannel aneks húshâldlike artikelswinkel.
De baas wie in fleurich man en song en fluite oerdei wol ris wat.
As de beammen slim rûsden wie steefest de fraach:
'Wêr hinget Willem de seeman út?'
Syn 'tophit' wie dan Liet 467 út it *Liedboek voor de Kerken*:

'O eeuwge Vader sterk in macht,
wiens arm betoomt der baren kracht,
die wijst de grondlooz' oceaen
de hem gestelde perken aan,
o wil verhoren onze beê
voor hen, die zijn in nood op zee!'

Dit liet is net meinaam yn it Liedboek fan 2013

Breng foto's tot leven met de Geandewei-app

Sommige artikelen in Geandewei zijn voorzien van een rood fotoestel-icoontje. Dit betekent dat u de foto kunt scannen met de Geandewei-app om een filmpje of een andere interactieve toepassing te starten. U vindt de app in Google Play (Android) of de App Store (Apple). Installeer hem en volg de volgende instructies om uw drukwerk tot leven te brengen:

Klik op het
foto-icoon
in de app op uw
telefoon of tablet

Richt de telefoon
of tablet op de
foto in uw
papieren blad

Het
bijbehorende
filmpje speelt
automatisch

Kansen na corona

Lockfree gaan, je moet het wel markeren

Geleidelijk aan gaat ons land weer van het slot. Voor een dorpskerk is dat een kans om mee te helpen dat het dorp weer opengaat. Dorpskerkenambassadeur Klaas Touwen organiseerde in Deil samen met anderen een lockfreedienst. Het versterkte allerlei onderlinge relaties en werd het begin van meer.

door ds. Klaas Touwen

Hoera, onze kerken zijn weer open! Nu theaters, scholen en horeca hun deuren hebben geopend, gaan ook wij weer naar de kerk. U kunt u tot vrijdagavond aanmelden bij ...' Zo staat te lezen in het kerkblad. Blijdschap en ongeduld spatten ervan af.

Onder dit gejubel liggen allerlei beleidskeuzes: wat doe je wel, wat doe je niet (meer)? En: voor wie? Ook als maar weinig bewuste keuzes zijn gemaakt, kom je er wel voor te staan. En niet kiezen is ook kiezen, namelijk voor hoe het was, of de kans voorbij laten gaan.

Vergeet het dorp niet

Al gaan we geleidelijk lockfree, je moet het wel markeren en vieren! Met het oog op de eerste zondag dat de gemeente weer bij elkaar kon komen, konden heel toepasselijke liederen en lezingen gezocht worden. Maar alleen al het feit dat het eindelijk weer kon, deed alles anders klinken. *'Als God ons thuisbrengt uit onze ballingschap, dat zal een droom zijn. We zullen zingen!'* Ik heb nog nooit zoveel beleefd aan dat lied als die keer.

Maar dat was nog maar een binnenkerkelijk begin. Vergeet het dorp niet. Al die huizen barsten inmiddels uit hun voegen: thuiswerkende ouders met kinderen aan digitale lessen, tieners die hun bijbaantjes in de kroeg missen, stages die niet doorgingen, afgelaste feesten, uitgestelde rouw om uitvaarten waar je niet naartoe kon, toenemende eenzaamheid en psychische klachten. En al die verenigingen op non-actief. Wat heet een koor als het al meer dan een jaar niet zingt? En de open eettafel die alleen maar gesloten is? Of het DorpsOntmoetingspunt dat chronisch dicht is. We willen weer naar buiten, we moeten elkaar weer zien!

En de kerk participeert

Een van de eerste dingen die een dorpskerk te doen heeft, is meehelpen dat het dorp weer opengaat. Het is belangrijk dat de kerk in allerlei initiatieven van het dorp participeert en

haar steentje bijdraagt. In de lockdown wandelden en fietsten we, nu mogen we her en der weer naar binnen. Juist nu de wereld weer opengaat, moet over van alles vergaderd worden. Op anderhalve meter, liefst in een hoge ruimte. Waar? In de kerk! Kunstenaars zoeken expositieruimte, kerken hebben doorgaans ruimte genoeg – die match is gauw gemaakt.

De kerk kan ook zelf het initiatief nemen. In Deil deden we dat door een lockfreedienst te houden op het terrein van de speeltuinvereniging. Een ensemble van de fanfare begeleidde, vrijwilligers zorgden voor koffie met iets erbij, de kerkrentmeesters sleepten stoelen aan, servies, een geluidsinstallatie, de altaartafel, afvalbakken. De dienst stond aangekondigd in het huis-aan-huisblad, op een poster in de dorpsupermarkt, in de lichtkrant aan het dorps huis. De lector las van Noach die na een maandenlange lockdown eindelijk de deur van de ark ziet opengaan. Maar eerst voerden we bij wijze van kyrie een gesprek over wat al die mensen en dieren doormaakten toen ze hutje mutje opgehokt en met elkaar opgescheept maandenlang in die ark zaten, zonder enig perspectief. Het is een zegen voor het dorp dat de kerk over zulke verhalen en vormen beschikt waarmee je aan deze ervaringen lucht kunt geven.

Alles uit de kast

Schroom niet om in zo'n dienst met het dorp alles uit de kast te halen. Juist in ambtsgevaad en rond de altaartafel met veel kaarsen daarop, die bij dat kyriegesprek ontstoken worden. En met korallen uit de liederenschat van de kerk der eeuwen, want die kan de fanfare spelen. Op dit soort momenten komt het er echt op aan: liturgie is podiumkunst en gebed. Beide vragen om regie.

Je kunt niet vroeg genoeg met de voorbereiding beginnen. En koester alle contacten, want die zijn nodig. Met de binnenkerkelijke bereidwilligen red je het niet. Het zou ook een vertekening zijn van de situatie: wij (van de

kerk) tegenover zij (van het dorp). Doelgroepen denken zet ons op het verkeerde spoor. Wij, een heel breed wij, zijn zelf de doelgroep. We zijn allemaal net uit de donkere ark gekomen, knipperen nog met onze ogen tegen het felle licht en moeten onze weg weer zien te vinden. Daarbij kunnen we elkaar op weg helpen, om te kijken wat we willen en wat niet of anders, en wie en wat we daarvoor nodig hebben.

We weten elkaar weer te vinden

De lockfreedienst was geen product dat geleverd is, maar een schakel in een proces. De dienst heeft iets met de kerk gedaan: de ervaring dat ook maar een klein stapje naar buiten veel welgezintheit ontmoet. Allerlei onderlinge relaties zijn versterkt, niet alleen van mensen onder elkaar, maar ook in de wederkerigheid van kerk, speeltuinvereniging en fanfare. Alles frist ervan op, je weet elkaar weer te vinden. Ook met het oog op volgende stappen. Hoe helpen we ouderen weer over de drempel van het openbaar vervoer? De gebiedsmakelaar denkt aan: in groepjes met de dominee mee naar Utrecht om de tentoonstelling Maria Magdalena te bezoeken. Wat kunnen we betekenen voor mensen met dementie en hun partners/mantelzorgers? Kan de dominee op de voetbalclub een gesprek leiden over seksuele diversiteit? Wat moeten we doen om eenzaamheid achter de voordeur te onderkennen? Hoe gaan we effectief lobbyen voor woningbouw in ons dorp? Wat doet de kerk straks met Allerzielen als we eindelijk samen lucht kunnen geven aan onze rouw? Welke stimulans geeft de kerk aan de vestiging van een fijn café aan de dijk?

De kerk heeft zichzelf vaak gezien als de ark van het behoud. Maar ook dat beeld is gewijzigd. De deur van de ark staat open. Niet om naar binnen maar om naar buiten te gaan. De goede aarde wacht.

*ds. Klaas Touwen is predikant in Deil en Dorpskerkambassadeur voor Noord-Brabant, Limburg, Zeeland en Zuid-Holland
bron: protestantsekerk.nl*

De kerk heeft zichzelf vaak gezien als de ark van het behoud. Maar ook dat beeld is gewijzigd. De deur van de ark staat open. Niet om naar binnen maar om naar buiten te gaan. De goede aarde wacht.

Het scannen van de foto leidt naar een video over de Lockfreedienst in de gemeente van ds. Klaas Touwen

Gastheren- en dames gezocht voor Theehuis op begraafplaats

Het Theehuis op de Noorderbegraafplaats in Leeuwarden zoekt vrijwilligers voor de functie van gastvrouw of gastheer. Twee dagdelen per maand ontvangen zij mensen die voor of na een bezoek aan een graf even iets komen drinken, praten met lotgenoten of lezen. Ze zijn ook een luisterend oor voor deze bezoekers. Het theehuis is open van woensdag tot en met zondag van 13.30 tot 16.30 uur, op zondag zelfs al vanaf 11.00 uur. Wie belangstelling heeft kan op deze tijden even de sfeer komen proeven. Maar de coördinatoren Els van Erp (058-2574737) en Anny van der Veen (058-2157954) verstrekken ook graag telefonisch informatie. Tenslotte is er de website: www.theehuisleeuwarden.nl.

Onderzoek naar Friese taal en invloed op geloofsbeleving

Ageeth de Vries, predikant in opleiding aan de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam doet naar de Friese taal en de invloed op de geloofsbeleving. Haar precieze onderzoeksvraag luidt: 'Hoe dragen de liturgische onderdelen in de Friese taal al dan niet bij aan de Godsontmoeting van de kijkers in de kerkdiensten van Omrop Fryslân?' Ze is ben daarom op zoek naar mensen die Friestalig zijn en regelmatig kijken naar de kerkdiensten op Omrop Fryslân en die hierover in gesprek met elkaar willen. Deze gesprekken vinden plaats in een klein groepje van drie à vijf personen. De Vries wil dit graag twee keer doen, eind oktober, begin november plaatsvinden. Heeft u zin om hierover van gedachten te wisselen en mee te doen aan dit onderzoek, geeft u zich dan op bij ondergetekende Ageeth de Vries via ageeth.de.vries@kpnmail.nl of (06) 100 616 44

Theater over eenzaamheid in De Bres in Leeuwarden

Theatergezelschap Orde der Dwazen speelt op 30 oktober om 20.00 uur de voorstelling 1SAAM in Theater de Bres in Leeuwarden. Het stuk stelt op een komische en licht absurdistische wijze eenzaamheid aan de orde stellen. Motto: 'iedereen is (in zekere zin) eenzaam'. Orde der Dwazen is een bevlogen theatergroep die - spelend met teksten en muziek - maatschappijkritische thema's op de planken brengen. Ze laten zich door hun christelijke identiteit inspireren bij het maken van hun stukken. De doelgroep is echter niet (alleen) de kerk, maar de volle breedte van de samenleving. Niet om te evangeliseren of te moraliseren, maar om uit te dagen, wakker te schudden of een spiegel voor te houden. Entree 15 euro, reserveren is noodzakelijk en kan alleen via www.theaterdebres.nl.

Dante Alighieri Baanbrekend taalvirtuoos uit

Op 14 september was het zevenhonderd jaar geleden dat Dante Alighieri overleed. Bij die gelegenheid was er uiteraard volop aandacht voor leven en werk van deze Italiaanse schrijver, dichter en politicus. Zijn boeken bevatten ook vandaag nog wijze lessen voor de mensheid.

door Maurice C.J. Wielenga

De naam Dante Alighieri klinkt ons vertrouwd in de oren. Als we in een artikel het woord *dantesk* tegenkomen, levert dit associaties op met Dante's fenomenale literaire werk *La Divina Commedia*, *De Goddelijke Komedie*.

Het epos, geschreven in de eerste helft van de veertiende eeuw, hoort tot de meesterwerken van de wereldliteratuur. In feite is het een lang gedicht, verdeeld over drie delen, die een reis door het hiernamaals beschrijft, via de hel, het Inferno, het vagevuur, Purgatorio, en uiteindelijk het paradijs, het Paradiso.

Dit werk van Dante komt nog steeds voor op de lijst van literaire werken voor examenkandidaten van de gymnasia in Italië. Het is een lust voor lezers die van literatuur houden, maar niet geschikt voor mensen die zich snel door de stof heen willen werken. Het is namelijk geschreven in oud-Italiaans.

Handelsimperium

Dante Alighieri werd in 1265 in Florence geboren. Dit was toen na Parijs de grootste stad van Europa, tegelijk ook de stad met een machtig handelsimperium van de familie de Medici en een belangrijk cultureel centrum. Het bankwezen van Florence voerde de gouden florijn in, die de geldstandaard voor heel Europa zou worden. Dat we in Nederland een *f* gebruikten als guldenteken, vindt in het Florentijnse Italië zijn oorsprong.

Dante verloor al op negenjarige leeftijd zijn moeder. Als jongeman van amper achttien kreeg hij al te maken met strijd: Italië was verdeeld in vele stadstaten die vaak onderling in onmin verkeerden.

De voornaamste animositeit was er tussen de Ghibelijnen (die voor de keizer waren) en de Welfen (die aan de kant van de paus stonden). De Welfen waren onderling ook verdeeld: de Witte en de Zwarte Welfen. Dante zelf behoorde tot de Witte Welfen (*Guelfi Bianchi*).

Hij bracht op poëtisch gebied heel wat tot stand. Hij was onder meer een groot kenner van de werken van Vergilius, een stijlfiguur die ook een rol speelt in de *Divina Commedia*. Verder kende hij de taal van de troubadours, die uit de Provence kwamen en vaak optraden aan het hof van koning Frederik II van Palermo.

Schreven de Italiaanse dichters en schrijvers in het begin nog in het Provençaals, later, door invloed van Dante, deden ze dat in het Florentijns, dat zou uitgroeien tot de brontaal van het Italiaans.

Door zijn literaire aspiraties werd hij al vroeg ingeschreven in het gilde van de artsen en specialisten. Hij zou het tot prior van zijn gilde schoppen. Ook werd hij gezant met representatieve bevoegdheden: zo ging hij in het jaar 1302 op audiëntie bij Paus Bonifatius VIII, die niet bepaald zijn vriend was.

Verbanning

In datzelfde jaar 1302, na zijn bezoek aan de paus, kwam er een belangrijke ommekeer in Dante's leven. Na een staatsgreep door de Zwarte Welfen, zijn politieke vijanden, werd hij verbannen uit Florence.

Als lid van de Witte Welfen wilde Dante een scheiding tussen kerk en staat bereiken. Daarmee beoogde hij een correctie aan te brengen op de in zijn ogen onjuiste toekenning van wereldlijk gezag - door Constantijn de Grote - aan de bisschop van Rome. Door deze Donatio Constantini werden de opeenvolgende pausen met wereldlijk gezag bekleed. Dante Alighieri zag in - en betoogde - dat dit een misstand was. Misschien is Dante's voornaamste verdienste nog wel het boekwerk *De Monarchia* uit 1313. Hij wijst daarin op de noodzaak van een monarchie en de scheiding van wereldlijke en goddelijke macht. De keizer is daarbij verantwoording schuldig tegenover God en niet tegenover de Paus. Deze leer gaat terug op Augustinus' gedachtegoed over de aardse en hemelse staat.

Pleitbezorger voor de landstaal

Na zijn verbanning naar Ravenna werd Dante een zwerver. In dat opzicht was hij een lotgenoot van Johannes Hus. Maar sterke geesten, bemoedigd door Godsvertrouwen, laten zich ook door verbanning niet van de wijs brengen. Toen hij Italië doorkruiste, kreeg hij oog voor de taalverschillen in zijn land. Het stimuleerde hem om zich hard te maken voor zijn eigen Florentijns/Toscaans als eenheidstaal. Hij kan dan ook als wegbereider worden gezien van het hedendaagse Italiaans. Maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ook Francesco Petrarca en Giovanni Boccaccio hun aandeel geleverd hebben in het funderen van het Italiaans als nationale eenheidstaal.

Juist doordat Dante vanaf zijn jeugd jaren met zoveel onderlinge geschillen in aanraking kwam, had hij de wens om niet alleen een eenheidstaal te creëren, maar ook een eenheidsstaat. Daarvan zou het pas eeuwen later komen: niet eerder dan in het jaar 1861 werd de eenheid van Dante's vaderland bereikt, toen het koninkrijk Italië onder Victor Emanuele II werd uitgeroepen.

Eerherstel

Dante Alighieri stierf in 1321, op 56-jarige leeftijd. Hij ligt in de dom van Ravenna begraven. Dat willen het gemeentebestuur en de kerkelijke autoriteiten van Ravenna liefst ook zo laten. Maar in Florence, waar de roem van Dante ooit begon, is al eeuwenlang een praalgraf voor hem gereserveerd in de domkerk Santa Croce. Al sinds 1325 zendt het gemeentebestuur van Florence per traditie een kruik

Italië stierf 700 jaar geleden

Dante geschilderd door (het atelier van) Cristofano di Papi dell'Altissimo (Florence 1525 - 1605)

olijfolie en een palmtak naar Ravenna, met het vriendelijk verzoek de stoffelijke resten naar Florence over te brengen. Een opmerkelijke, maar niet unieke zaak, want ook Christoffel Columbus wil men herbegraven.

Paus Franciscus

Dante Alighieri was een groot dichterlijk vormgever in het christelijke Europa van zijn tijd. Paus Franciscus heeft naar aanleiding van het zevende eeuwfeest van de dood van Dante in zijn apostolische brief *Candor Lucis*

Aeterna van 25 maart 2021 geschreven, dat diens boeken ook vandaag nog wijze lessen zijn voor de mensheid.

Dante laat zien wat het pad naar geluk is en hoe wij onze menselijke idealen volop kunnen beleven. Maar wij moeten daarbij wel in acht nemen wat de duistere plaatsen zijn waardoor we waardigheid en oriëntatie over het leven kunnen verliezen.

Maurice Wielenga uit Joure is publicist en een vaste medewerker van Geandewei

Diversen

Oecumenische Regenboogviering op Roze Zaterdag 16 oktober

De stichting Werkgroep Geloof en Homoseksualiteit Friesland, de stichting Roze Zaterdag en de Gemeente Leeuwarden houden op Roze Zaterdag 16 oktober een oecumenische regenboogviering in de Grote of Jacobijnerkerk in Leeuwarden. De viering begint om 11.00 uur en het thema is: 'Ken je mij' Vanwege de coronaregels en het aantal zitplaatsen in de kerk zijn aanmelding vooraf én het tonen van een geldige corona-QR-code bij de ingang verplicht. Aanmelden kan via het emailadres: info@werkgroepg.nl. Meer informatie staat op: werkgroepg.nl en rozezaterdag2021.nl

Organist Martin Mans geeft concert in Ferwert en Menaam

De vermaarde organist Martin Mans komt op vrijdag 22 oktober naar Ferwert voor een concert op het orgel van de St. Martinuskerk in Ferwert. Op zaterdag 30 oktober is hij in de Grote of Lambertuskerk van Menaam. In beide gevallen brengt hij een gevarieerd programma van literatuur en improvisaties op verzoek. De concerten beginnen om 20.00 uur, de kerken zijn open vanaf 19.30 uur en een toegangskaartje kost 15 euro, contant en gepast af te rekenen aan de deur. Meer informatie staat op www.zingenenzo.com. Martin Mans geeft per jaar ongeveer tweehonderd orgelconcerten, overal in Nederland. Hij is ook bekend van radio en tv (onder meer Nederland Zingt) en als dirigent van onder meer de Urker Mans Formatie.

Materialen Actie Kerkbalans zijn weer te bestellen

De webshop van Actie Kerkbalans is open. Vanaf nu kunnen organisatoren uit het hele land alle materialen voor de geldwervingsactie voor 2022 online bekijken en bestellen. De slogan 'Geef vandaag voor de kerk van morgen' staat centraal in alle communicatie- en promotiematerialen. Dit jaar ligt de nadruk hierbij op de 'kerk van morgen'. In het beeld staat daarom steeds een jong meisje centraal. Op de achtergrond lopen kerkleden de kerk in. Want na een ingewikkelde tijd willen kerken weer vooruit en investeren in kerk-zijn. Om alles op tijd in huis te hebben moeten organisatoren uiterlijk in oktober een bestelling plaatsen via kerkbalans.nl/webshop.

VOLGENDE KEER in Gehandewei

Het dansende water

Geloofsgetuige
Fjodor Dostojevski

Het Nationaal Holocaust Namenmonument

Christian Michelides, CC BY-SA